

Lekcja 1

**GROWTH THROUGH
TRANSFORMATIONAL CHANGES**
in the industrial sector influenced by the EU Green Deal and digitalization and
oactive participation of workers in restructuring the changing working environment

Europejski Zielony Ład i Sprawiedliwa transformacja

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author (s) only, and do not necessarily reflect those of the European Union or European Commission. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Dzień dobry, rozpoczynamy cykl lekcji poświęconych różnym zagadnieniom związanym z tak zwaną dwojaką transformacją, który odbywa się w ramach projektu GTC finansowanego ze środków Unii Europejskiej.

Projekt GTC ma na celu wymianę doświadczeń i wiedzy między pracownikami i pracodawcami z siedmiu krajów partnerskich w tym temacie – te kraje to: Czarnogóra, Hiszpania, Macedonia, Rumunia, Polska, Serbia, Słowacja.

Ten tutorial podzielony jest na sześć lekcji – każda z nich poświęcona jest innemu zagadnieniu związanemu z zagadnieniem dwojakiej transformacji w Europie. Skoncentrujemy się na następujących zagadnieniach: Europejski Zielony Ład i sprawiedliwa transformacja – jako główna rama dla naszych rozważań, dalej kwestia cyfryzacji gospodarki jako drugi – obok ekologizacji – aspekt dwojakiej transformacji; następnie poświęcimy uwagę samej kwestii dwojakiej transformacji i stanowi badań w tym zakresie. Kolejne za dotyczyć będą klasycznych tematów dialogu społecznego, ale przedstawionych w kontekście dwojakiej transformacji, czyli kwestia prawa pracowników w zakresie informacji, konsultacji i partycypacji, rokowania zbiorowe i na koniec studia przypadku oraz dobre praktyki.

Mam nadzieję, że dzięki tym lekcjom uda się rozjaśnić kilka podstawowych zagadnień związanych z dwojaką transformacją.

Zacznijmy zatem od kluczowej w tym zakresie polityki Europejskiego Zielonego Ładu.

Europejski Zielony Ład¹ to europejska strategia zrównoważonego wzrostu przyjęta w grudniu 2019 roku. Jest to pakiet inicjatyw politycznych mających na celu umożliwienie obywatelom i przedsiębiorstwom europejskim czerpanie korzyści ze zrównoważonej transformacji ekologicznej, osiągnięcie celu, jakim jest brak emisji netto gazów cieplarnianych do 2050 r. w Unii Europejskiej oraz oddzielenie wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów. Europejski Zielony Ład zawiera plan działania mający na celu umożliwienie bardziej efektywnego wykorzystania zasobów poprzez przejście na czystą gospodarkę o obiegu zamkniętym, a także zapobieganie utracie różnorodności biologicznej i zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska. Plan działania określa niezbędne inwestycje i narzędzia finansowe dostępne do ich realizacji. Wyjaśnia również, w jaki sposób zapewnić sprawiedliwą i sprzyjającą włączeniu społecznemu transformację. W ramach tej inicjatywy zaproponowano również europejskie prawo klimatyczne, aby przekształcić zobowiązanie do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w zobowiązanie o charakterze prawnym. Osiągnięcie celów Europejskiego Zielonego Ładu będzie wymagało działań we wszystkich sektorach naszej gospodarki. Do tych działań należą:

1 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

- inwestycje w technologie przyjazne dla środowiska,
- promowanie innowacji przemysłowych,
- wprowadzenie czystszych, tańszych i zdrowszych form transportu prywatnego i publicznego,
- dekarbonizacja sektora energetycznego,
- zapewnienie większej efektywności energetycznej w budynkach,
- współpraca z międzynarodowymi partnerami w celu poprawy globalnych standardów środowiskowych.

W preambule Europejskiego Zielonego Ładu czytamy:

„Transformacja ta musi przebiegać zarazem w sprawiedliwy i sprzyjający włączeniu społecznemu sposób: na pierwszym miejscu należy stawiać ludzi i nie wolno tracić z oczu regionów, sektorów przemysłu i pracowników, którzy będą borykać się z największymi trudnościami. Proces ten pociągnie za sobą głębokie zmiany, dlatego kluczowe znaczenie dla skuteczności nowych polityk i ich akceptacji będzie miało czynne zaangażowanie i zaufanie społeczeństwa. Potrzebny jest nowy pakt, który zjednoczy obywateli w ich różnorodności, i w ramach którego władze krajowe, regionalne i lokalne, społeczeństwo obywatelskie i sektor przemysłowy będą ściśle współpracować z instytucjami i organami doradczymi UE.”

Unia Europejska w tej strategii wyznacza sobie także ambitny cel odgrywania lidera światowego w transformacji w kierunku zrównoważonej gospodarki. Chce wykorzystać swoje wpływy, wiedzę fachową i zasoby finansowe, aby zmobilizować swoich sąsiadów i partnerów do przyłączenia się do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Deklaruje, że będzie nadal przewodzić międzynarodowym wysiłkom w tej dziedzinie i chce budować sojusze z partnerami mającymi podobne podejście.

Wyznaczając ambitne cele klimatyczne i gospodarcze, Unia Europejska deklaruje zapewnienie wsparcia finansowego i pomocy technicznej tym, którzy są najbardziej dotknięci przejściem na zieloną gospodarkę. Odbędzie się to za pośrednictwem **mechanizmu sprawiedliwej transformacji**. Planuje się zapewnienie 100 miliardów euro dla najbardziej dotkniętych regionów w latach 2021–2027. Mechanizm sprawiedliwej transformacji jest kluczowym narzędziem służącym zapewnieniu, by transformacja na rzecz gospodarki neutralnej dla klimatu przebiegała w sposób sprawiedliwy, nie pozostawiając nikogo samemu sobie. Składa się on z trzech głównych filarów: Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, System Sprawiedliwej Transformacji w ramach programu InvestEU oraz z instrumentu pożyczkowego Europejskiego Banku Inwestycyjnego na rzecz sektora publicznego.

- **Nowy Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** o budżecie w wysokości 40 mld euro, który w zamierzeniu ma wygenerować inwestycje o wartości co najmniej 89–107 mld euro. Środki te będą pochodziły z budżetu unijnego, a także z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społeczny Plus (EFS +). Fundusz będzie wspierał inwestycje w małych i średnich przedsiębiorstwach, tworzenie nowych firm, badania i innowacje, odnowę środowiska, czystą energię, podnoszenie i przekwalifikowywanie pracowników, pomoc w poszukiwaniu pracy i aktywne włączenie programów poszukujących

pracy, a także przekształcenie istniejących instalacji wysokoemisyjnych, pod warunkiem, że inwestycje te będą prowadzić do znacznych redukcji emisji i ochrony miejsc pracy.

- Kolejny program to **System Sprawiedliwej Transformacji w ramach InvestEU**, który ma w zamierzeniu uruchomić inwestycje na kwotę 45 mld euro. InvestEU będzie wspierać inwestycje w szerszą gamę projektów w porównaniu z Funduszem Sprawiedliwej Transformacji, takich jak projekty dotyczące infrastruktury energetycznej i transportowej, w tym infrastruktury gazowej i ciepłownictwa, ale także projekty dekarbonizacji, dywersyfikacji gospodarczej i infrastruktury społecznej.
- **Instrument pożyczkowy Europejskiego Banku Inwestycyjnego na rzecz sektora publicznego** będzie dysponować budżetem o wartości 10 mld euro, ze wsparciem 1,5 mld euro bezpośrednio z budżetu Unii Europejskiej. Ma on w założeniu uruchomić inwestycje na kwotę do 30 mld euro w okresie 2021-2027. Pożyczki te zapewniąby podmiotom sektora publicznego środki na wdrożenie środków ułatwiających przejście do neutralności klimatycznej. Wspierane inwestycje będą obejmować infrastrukturę energetyczną i transportową, sieci ciepłownicze, środki w zakresie efektywności energetycznej, w tym renowację budynków, a także infrastrukturę społeczną.

Podczas gdy Fundusz Sprawiedliwej Transformacji zapewni finansowanie głównie w formie dotacji, dwa pozostałe strumienie finansowania będą stymulować inwestycje publiczne i prywatne w formie pożyczek wspierając projekty inwestycyjne o charakterze finansowym.

Ponadto na poziomie operacyjnym Unia Europejska powołała do życia Platformę Sprawiedliwej Transformacji, która wspiera kraje i regiony Unii Europejskiej w procesie sprawiedliwej transformacji. Stanowi ona kompleksowy punkt dostępu i punkt informacyjny, a także zapewnia kompleksowe wsparcie techniczne oraz doradcze. Na platformie organy i beneficjenci mogą znaleźć wszystkie niezbędne informacje o funduszach, w tym o możliwościach finansowania, odpowiednich aktualizacjach przepisów i inicjatywach sektorowych.

Przejście na zrównoważoną i neutralną dla klimatu gospodarkę będzie wymagało znacznych inwestycji w całej Europie. Należy jednak pamiętać, że przemysł wydobywczy (węgiel kamienny, węgiel brunatny, torf i łupki bitumiczne), związana z nimi produkcja energii oraz sektory energochłonne (np. produkcja cementu, stali, aluminium, nawozów i papieru) są skoncentrowane w konkretnych regionach, dla których proces transformacji będzie stanowił poważne wyzwanie. Obszary te będą wymagały restrukturyzacji i dywersyfikacji działalności gospodarczej, utrzymania spójności społecznej oraz szkolenia pracowników i młodzieży, aby przygotować ich do zawodów przyszłości.

Platforma sprawiedliwej transformacji ma pomóc krajom i regionom UE w uzyskaniu wsparcia udzielanego w ramach mechanizmu sprawiedliwej transformacji. Platforma będzie narzędziem kompleksowego dostępu do wsparcia i wiedzy w dziedzinie sprawiedliwej transformacji. Na platformie dostępne będą wszystkie dane i informacje potrzebne organom publicznym i beneficjentom, w tym na temat możliwości finansowania, aktualizacji przepisów oraz inicjatyw sektorowych. W szczególności platforma będzie oferować wsparcie techniczne i doradztwo zainteresowanym stronom zaangażowanym w działania związane z mechanizmem sprawiedliwej transformacji. Platforma sprawiedliwej transformacji będzie opierać się na obecnej inicjatywie

na rzecz regionów górniczych w okresie transformacji i rozszerzy jej zakres. Obecna inicjatywa wspiera regiony w UE produkujące paliwa kopalne w przeprowadzeniu sprawiedliwej transformacji. Oferowane jest wsparcie ukierunkowane na konkretne potrzeby i budowanie zdolności. Ważnym elementem mechanizmu sprawiedliwej transformacji będzie opracowanie przez państwa członkowskie terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji. W planach tych określone zostaną wyzwania społeczne, gospodarcze i środowiskowe wynikające z zamykania działalności związanej z paliwami kopalnymi i dekarbonizacją produktów i procesów o wysokiej intensywności emisji gazów cieplarnianych. Przedstawiony również zostanie plan transformacji do 2030 r., w tym potrzeby w zakresie rozwoju, przekwalifikowania pracowników i rekultywacji środowiska. W planach określony zostanie harmonogram oraz działania i mechanizmy zarządzania niezbędne do osiągnięcia założonych celów. Państwa członkowskie będą musiały zapewnić spójność planów z krajowymi planami w dziedzinie energii i klimatu. Wzór terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji można znaleźć w załączniku II do proponowanego rozporządzenia w sprawie Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.

Terytorialne plany sprawiedliwej transformacji definiują obszary, które otrzymają finansowanie z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Obszary te wyznacza się w drodze dialogu z Komisją. Plany zawierają opisy wyzwań charakterystycznych dla poszczególnych obszarów, ich potrzeb rozwojowych oraz celów, które należy osiągnąć do 2030 r. Określają one rodzaje planowanych działań oraz mechanizmy zarządzania. Zatwierdzenie terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji otwiera drogę do otrzymania specjalnego finansowania z dwóch pozostałych filarów mechanizmu sprawiedliwej transformacji.

Wsparcie w obszarze sprawiedliwej transformacji zostanie udostępnione wszystkim państwom członkowskim Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem regionów o największej intensywności emisji gazów cieplarnianych oraz regionów, w których najwięcej osób pracuje w sektorze paliw kopalnych. Państwa członkowskie otrzymają finansowanie pod warunkiem, że opracują terytorialne plany sprawiedliwej transformacji, obejmujące okres do 2030 roku i wskażą w nich najbardziej dotknięte skutkami transformacji obszary, które powinny otrzymać największe wsparcie. W planach należy także określić najlepsze sposoby łagodzenia problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych.

Grupy wsparcia	Rodzaj wsparcia
<p>Mieszkańcy regionów najbardziej narażonych na skutki transformacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • większe możliwości pod względem zatrudnienia w nowych i przechodzących transformację sektorach, • możliwości zmiany kwalifikacji, • poprawę efektywności energetycznej budynków, • inwestowanie w walkę z ubóstwem energetycznym, • lepszy dostęp do czystej, taniej i bezpiecznej energii
<p>Przedsiębiorstwa i sektory prowadzące wysokoemisyjną działalność lub obejmujące taką działalność</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie przejścia na technologie niskoemisyjne i dywersyfikacji gospodarczej bazującej na odpornych na zmianę klimatu inwestycjach i miejscach pracy, • tworzenie atrakcyjnych warunków dla inwestorów publicznych i prywatnych, • zapewnianie łatwiejszego dostępu do kredytów i pożyczek oraz wsparcia finansowego, • inwestowanie w tworzenie nowych firm, MŚP i start-upów, • inwestowanie w badania naukowe i innowacje
<p>Państwa członkowskie i regiony w dużym stopniu uzależnione od paliw kopalnych i wysokoemisyjnych sektorów przemysłu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie przejścia na niskoemisyjne i odporne na zmianę klimatu rodzaje działalności, • tworzenie nowych miejsc pracy w zielonej gospodarce, • inwestowanie w publiczny, zrównoważony transport, • udzielanie pomocy technicznej, • inwestowanie w odnawialne źródła energii, • udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych, • udzielanie korzystnych pożyczek organom publicznym na szczeblu lokalnym, • poprawę infrastruktury energetycznej, systemów ciepłowniczych i sieci transportowych

